

УДК378.015.31:17.022.1

DOI 10.31494/2412-9208-2019-1-1-234-244

**Conditions of formation of students' value orientations
in the process of educational and professional activities**

**Умови формування ціннісних орієнтацій студентів у процесі
освітньо-професійної діяльності**

Vira Volkova,

Candidate of Pedagogical
Sciences, Associate Professor

<https://orcid.org/0000-0001-6775-2512>

vera_bar52@ukr.net

Віра Волкова,

кандидат педагогічних наук, доцент

Olena Fedorova,

Candidate of Pedagogical
Sciences, Associate Professor

<https://orcid.org/0000-0002-6968-7408>

helenafedorova25@gmail.com

Олена Федорова,

кандидат педагогічних наук, доцент

*Bohdan Khmelnytsky Melitopol
State Pedagogical University,*

✉ 20 Hetmanska Street,
Melitopol, Zaporizhzhia region,
72312

*Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького*

✉ вул. Гетьманська, 20
м. Мелітополь, Запорізька обл.,
72312

Original manuscript received January 27, 2019

Revised manuscript accepted April 20, 2019

ABSTRACT

The article indicates the relevance of the research in terms of human's reevaluation and professional values; the pedagogical formation conditions of value orientations of future educators in the process of educational and professional activity; it indicates the existence of contradictions between the low level of formation of students' value orientations and the need of communication in the spiritually developed personality of the preschool teacher between educational opportunities of educational subjects in a higher educational institution and the lack of their implementation in the educational practice.

The article deals with the essence of the value orientation notion, which is a complex formation and one of the main individual characteristics in its relation to society and to itself, where we can find various levels of interaction of the internal and external, the comprehension of the surrounding world and the individual self, the specifics of the individual life experience, including needs, interests, ideals and abilities. It is noted that value orientations are performed in the process of formation of a teacher's personality as a function of behavior and activity regulators, and their formation and development are complex and long processes, which depend on many objective and subjective factors. The essence of the value relation to the profession is manifested through the conscious, individual, socially determined and positive-emotional responses to its components, it helps to understand them and to recognize the transformation of social models according to their implementation in practice.

Educational and professional activities in the higher educational institution are

considered as a condition for the realization of students' creative possibilities, the activity is represented not only as a change of the reality surrounding, but as a transformation of the inner world of the individual. Those forms of interaction are perspective that activate their own educational initiative for students. It is noted that formation of values orientations for the future educator will be facilitated by such forms of class's organization such as modeling of pedagogical situations, methods of active learning, familiarization with various methodical systems, original pedagogical ideas.

Keywords : *value orientation, value attitude, educational and professional activity, modeling.*

Вступ. Процес формування особистості на сучасному етапі відбувається в умовах розширення соціальної самостійності та ініціативи молоді. Це зумовлює критичне осмислення досвіду попередніх поколінь, формує нові уявлення про своє професійне майбутнє та майбутнє суспільства, призводить до переоцінки загальнолюдських і професійних цінностей, оскільки нова ситуація в суспільстві змінює і традиційне ставлення до багатьох професій.

Актуальність проблеми обумовлена існуванням суперечностей між низьким рівнем сформованості ціннісних орієнтацій студентів та потребою суспільства в духовно розвиненій особистості вихователя дошкільного закладу, між виховними можливостями навчальних предметів вищого закладу освіти та недостатністю їх реалізації в практиці навчання.

Ціннісні орієнтації є складним утворенням, однією з основних характеристик особистості в її відношенні до суспільства і до самої себе. У них виявляються різноманітні рівні взаємодії внутрішнього та зовнішнього, ступінь осмислення навколишнього світу і свого Я, специфіка життєвого досвіду особистості, її потреб, інтересів, ідеалів, здібностей – усе, що характеризує особистісні особливості індивідуальності. Отже, становлення ціннісних орієнтацій є важливою ланкою у формуванні особистості педагога, вихователя, який відповідає за виховання підростаючого покоління.

Особистість педагога – специфічне утворення, що складається в результаті відношень, в котрі він вступає ще в період навчання. Ціннісні орієнтації, спрямованість, мотиви, особливості характеру, рівень сформованості педагогічних здібностей виконують у цьому процесі функцію регуляторів поведінки та діяльності. Особистісні особливості впливають на здійснення вибору, його наступну оцінку і визначають міру відповідальності за прийняте рішення.

Сучасні вчені розглядають підготовку майбутнього педагога з позиції суб'єкта пізнавальної та навчально-професійної діяльності, здатного цілеспрямовано регулювати свої дії. При цьому формування його ціннісних орієнтацій перш за все пов'язується з тими феноменами, які обумовлюють самостійність та професійну придатність, а не тільки розвиток освітнього потенціалу.

Розглядаючи цінності з педагогічної точки зору, Г. Нагорна вважає, що цінності-цілі узагальнюють вміння, на основі яких формується професійне мислення (Нагорна, 1995: 23). І. Бех, продовжуючи думку

С. Рубінштейна, що цінності мають бути освоєними особистістю шляхом власних зусиль, внутрішньої моральної роботи вихованця, вважає, що сучасна освіта має бути спрямована на розвиток самоусвідомлення внутрішнього світу особистості, змістовної характеристики її ціннісної системи, тобто орієнтована на особистість (Бех, 1998 : 124).

Р. Скульський (Скульський, 1997), Т. Бутківська (Бутківська, 1997) підкреслюють роль загальнолюдських і національних цінностей у виховній та професійній діяльності педагога. В умовах особистісно орієнтованого навчання вагомим значення набувають такі індивідуальні цінності як самооцінка, самостійність та оригінальність рішень, відповідальність як умова внутрішньої свободи, вміння орієнтуватися в ситуації вибору, робити правильний вибір в умовах неоднозначності та невизначеності.

У свою чергу О. Дубасенюк звертає увагу на те, що найвищими педагогічними цінностями можуть бути професіоналізм діяльності та шляхи його досягнення. Ціннісне відношення до професіоналізму виховної діяльності виявляється у високій громадянській активності, духовності, творчому пошукові, професійній відповідальності (Дубасенюк, 1995 : 146).

Методи та методики дослідження. У ході констатувального експерименту виявлена незбалансованість структурних компонентів ціннісних орієнтацій студентів. У випускників відмічається низька потреба в самоосвіті і самовдосконаленні. Їхня система ціннісних орієнтацій основана на прагматичних цінностях, що значно знижує спрямованість на професію вихователя.

Розроблена організаційно-методична система формування змістовної структури ціннісних орієнтацій студентів передбачала широкий спектр методів та прийомів, які активізують свідомість досліджуваних, стимулюють самовиховання, самовизначення особистісних цінностей : діалог, ділові ігри, тренінг, моделювання проблемних ситуацій.

Дослідна робота проводилась у два етапи: на першому – інформаційно-комунікативному – вона була спрямована на активізацію мотиваційно-потребової сфери студентів, розкриття потенціалу свідомості, професійного мислення. Завданням другого – діяльно-творчого етапу було формування позитивних ціннісних орієнтацій студентів на освітньо-професійну діяльність. Роботу було спрямовано на реалізацію педагогічної майстерності студентів в основних формах професійно-педагогічної діяльності майбутнього вихователя, активізуючи виявлення емоційного та когнітивного компонентів ціннісних орієнтацій на поведінковому рівні. Така мета передбачала творчий підхід до педагогічної діяльності студентів у процесі спілкування і вирішувалась за допомогою форм та методів активного навчання : моделювання, педагогічних завдань, індивідуального практикуму, спільного обговорення занять.

Багатоаспектність дослідження вимагала застосування комплексу методик, спрямованих на оцінку змін творчого потенціалу студентів, їхніх особистісних якостей, характеристик компонентів ціннісних орієнтацій.

Розроблена система методик ґрунтувалася на сучасних уявленнях особистісно-орієнтованого підходу. Для кожного досліджуваного був побудований індивідуальний профіль діагностичних характеристик, що надало можливість цілісно уявити вихідний рівень сформованості та простежити динаміку його змін у процесі експерименту. Для обґрунтування результатів експерименту використовувалися методи аналізу, спостереження, бесіди, анкетування, моделювання, математичної обробки даних, що дозволило якісно і кількісно інтерпретувати характер динамічних процесів формування ціннісних орієнтацій майбутнього фахівця дошкільного закладу.

Мета статті – проаналізувати можливість освітньо-професійної діяльності у вищому закладі освіти щодо формування ціннісних орієнтацій студентів.

Результати та дискусії. Становлення і розвиток ціннісних орієнтацій особистості – складний і тривалий процес, який залежить від безліч об’єктивних та суб’єктивних факторів. Їх формування здійснюється як єдиний процес становлення особистості внаслідок об’єктивного впливу природного та соціального середовища, спадковості, цілеспрямованого виховання та власної активності особистості. “Ці фактори впливають разом на складну структуру розвитку” (Ананьев, 1980 : 45).

У професійній підготовці майбутнього педагога домінуючим є весь освітньо-виховний процес: під час навчання вирішуються виховні та розвивальні завдання; виховання сприяє навчанню та розвитку; розвиток створює сприятливі передумови навчання і виховання. Як відмічає В. Ільїн, єдність навчального і виховного процесів означає, що в цей час не тільки засвоюються знання, набуваються навички та вміння, але відбувається якісне перетворення особистості, формування її стрижневих якостей : гармонійності, цілісності, цілеспрямованості (Ільїн, 1984 : 77).

Психологічне вирішення проблеми співвідношення розвитку та виховання ґрунтоване на ідеї К. Ушинського про обумовленість розвитку дитини навчанням та вихованням. Академік І. Бех стверджує, що при такому підході виховання (навчання) і психічний розвиток не можуть виступати як два самостійних процеси – виховання слугує необхідною та всезагальною формою розвитку дитини [Бех, 1998 : 25].

На формування ціннісних орієнтацій впливає все, що входить у навчальний процес вищого закладу освіти. У змісті навчальних дисциплін, в організації освітньої роботи, в самій особистості викладача закладені можливості вирішення завдань професійного виховання студентів. Але ще не створено чіткої системи формування такої важливої особистісної якості, як ціннісні орієнтації, всі елементи їх виховання в педагогіці розглядаються ізольовано.

Практика навчання, наукові дослідження свідчать, що на ціннісне відношення до майбутньої педагогічної діяльності впливає зміст та мотиви діяльності, в якій беруть участь студенти. Проте одного знання системи цінностей ще недостатньо для того, щоб особистість усвідомила свої професійні орієнтири. Для цього необхідна перебудова всіх

практичних форм життєдіяльності та відношень людини (Мухина, 1980).

Ми розглядаємо освітньо-професійну діяльність у вищому закладі освіти як умову реалізації творчих можливостей студентів, як абсолютний стан або спосіб існування соціальної сутності людини і представляємо діяльність не тільки як зміну навколишньої дійсності, а й як перетворення внутрішнього світу особистості. Виходячи з цього, можна виділити дві основні характеристики освітньо-професійної діяльності : предметність та індивідуальний характер. Предметність виявляється в її соціальній обумовленості в зв'язку із значеннями, фіксованими в поняттях мови, соціальних ролях, в цінностях і соціальних нормах. Індивідуальний характер – суб'єктність – виражається в значенні діяльності для суб'єкта, в спрямованості та виборі діяльності, що залежать від минулого досвіду індивіда, його потреб, установок, емоцій, цілей та мотивів.

Діяльність студентів обумовлена різними факторами суб'єктивного порядку, які впливають на перебіг освітнього процесу і на його результати. Під час навчання у закладі вищої освіти студент визначає свою особистісну позицію щодо відношення майбутньої професії. Студент усвідомлює цінність свого "Я" в майбутньому і на цій основі виховує професійно необхідні якості особистості, прагне до самоорганізації та самореалізації.

За нашим переконанням, формуванню ціннісних орієнтацій як важливої якості особистості майбутнього вихователя сприятимуть такі форми організації занять: моделювання педагогічних ситуацій, методи активного навчання, ознайомлення з різними методичними системами, оригінальними педагогічними ідеями. Такий підхід обумовлений необхідністю виховання творчої особистості педагога і вимагає об'єднання в сучасній педагогічній моделі найкращих досягнень, концепцій та теорій, нових педагогічних досліджень, основаних на пріоритеті загальнолюдських цінностей.

В. Семиченко відмічає, що поряд з професійною компетентністю і особистісними якостями, які забезпечують успіх педагогічної діяльності, існує низка ознак, згідно з якими "навчальна діяльність студента надає інші спрямування та тенденції особистісного розвитку" (Семиченко, 1997 : 200). До цих ознак відносяться :

1. Поліфункціональність педагогічної діяльності, системність використання знань педагога в педагогічному процесі та "рознесеність" засвоєння знань в освітньому процесі.

2. Від педагога вимагають уміння прогнозувати подальші події, передбачати можливу реакцію вихованців, аналізувати, вносити корективи. Кожен поточний момент діяльності педагога здійснюється як безперервна проєкція і порівняння майбутнього та минулого. Для студента ж майбутнє виступає у вигляді абстрактної перспективи застосування знань, а це не може служити достатньо мотивованим фактором навчання.

3. Педагогічна діяльність – постійне пізнання, в реальній дійсності знання не подані в чистому вигляді, а входять до загального контексту ситуації. Тому студенти, маючи знання на теоретичному рівні,

не вміють застосовувати їх на практиці. Внутрішня сутність освітнього процесу часто буває замаскована впливом багатьох об'єктивних і суб'єктивних факторів. Звідси важливо, щоб викладання окремих дисциплін базувалось на загальних закономірностях навчання і виховання та усвідомлювалось як поєднання різних граней спеціальності.

Наступна група протиріч стосується таких педагогічних цінностей, як активність, творчість, ініціатива :

4. Варіативність педагогічної діяльності, ініціативність позиції не узгоджуються з "відповідною" позицією студента, який відповідає на задані йому питання, проявляючи активність за особливою вказівкою.

5. Педагогічна діяльність вимагає залучення в процес праці всієї особистості спеціаліста на рівні творчого мислення та соціальної активності. У традиційному ж навчанні метою є засвоєння знань поза контекстом життя та діяльності.

Аналіз вище розглянутих суперечностей дозволяє зробити висновок, що для їх подолання необхідно, щоб детермінантами діяльності студентів у закладі вищої освіти стали цілі та цінності професійної діяльності. А саме: зацікавленість своєю професією; самовдосконалення; саморозвиток творчої індивідуальності; потреба в спілкуванні; ціннісне відношення до професії; відповідальність за своє майбутнє; активність та ініціативність; саморегуляція.

Оскільки усталені форми освітнього процесу недостатньо повно реалізують творчий розвиток студента, зміна ситуації, яка сталась у системі навчання, можлива шляхом переоцінки значущості його форм, активізації творчих, пошукових принципів діяльності ЗВО, індивідуалізації навчання (Алексєєва, 1992 : 72). Кінцевою метою підготовки з позицій індивідуалізації навчання є професійний розвиток і саморозвиток студентів.

При підготовці педагога будь-якої спеціальності важливо враховувати його індивідуальність та розвивати ті якості й властивості, необхідні для майбутньої діяльності. Серед них центральне місце належить ціннісним орієнтаціям, які фокусують сутність особистості, виконують регульовальну та спрямовальну функцію.

Посилення гуманістичних тенденцій у навчанні висуває необхідність створення умов для самореалізації кожної людини, пробудження її ініціативи та творчості, розкриття і становлення інтелектуальних, моральних та духовних сил, на основі яких формуються аксіологічні орієнтири. Оновлення технології освітнього процесу передбачає перенесення акценту з дидактичних засобів на особистість того, хто вчиться, розвиток його індивідуальності.

Особистісний підхід у вихованні та навчанні утверджує людину як найвищу цінність. Спрямований на реалізацію сутнісної природи суб'єкта, він приводить у дію психологічні механізми виховання, що активізують усі компоненти структури особистості з метою залучення їх в соціальні та міжособистісні взаємодії.

Людина виробляє власні погляди і цінності, спостерігаючи за поведінкою інших, і при цьому уточнює ставлення до себе. Основу

самооцінки складають моральні цінності, відношення, можливості. На основі самооцінки людина приймає рішення і реалізує прагнення відповідати професійному ідеалу.

Дослідження деяких науковців показують, що випускники ЗВО в цілому почувають себе підготовленими до роботи за спеціальністю. Але значно менше впевнені у своїй готовності виконувати власне педагогічні, виховні та організаторські функції. При вступі в педагогічний вищий навчальний заклад та довгий час на початку навчання студенти мають недостатнє уявлення про необхідні педагогу професійні якості та здібності.

Важливим компонентом саморегуляції є ціннісне відношення, усвідомлення людиною себе самої в єдності раціонального та емоційного.

Ціннісні орієнтації утворюють таку мотиваційну структуру, яка може керувати оцінювальним відношенням студентів до цінностей педагогічної діяльності, проявляючись при цьому на індивідуально-пізнавальному та емоційно-оцінювальному рівнях.

Категорія відношення є ключовою для формування і розвитку особистості. Ціннісні орієнтації в навчанні виступають як відношення, що характеризують різний рівень готовності особистості майбутнього педагога до діяльності. Виступаючи у вигляді ціннісного відношення, яке визначає цінність, значущість об'єкта, ціннісні орієнтації відіграють важливу роль у вдосконаленні культури студентів. Сутність ціннісного відношення до професії виявляється у свідомому, індивідуальному, суспільно обумовленому, позитивно-емоційному реагуванні на її компоненти, в потребі їх усвідомлення, трансформуванні відповідно соціальних зразків та реалізації їх на практиці (Шиян, 1999 : 66).

Випускники спеціальності “Дошкільна освіта” працюватимуть у дошкільних закладах освіти різних типів. Студенти отримують знання в галузі практичної дошкільної психології і дошкільного навчання, набувають досвід науково-дослідницької діяльності. Майбутні фахівці дошкільних закладів під керівництвом досвідчених наукових керівників опановують початки науково обґрунтованої побудови педагогічного процесу в різних видах закладів дошкільної освіти, вчать проводити психологічний експеримент, знайомляться з сучасними методами діагностики, вчать педагогічній взаємодії з батьками.

Аналіз сучасної ситуації показує, що практичні працівники дитячих садків виявляють більш високу активність в освоєнні нових навчальних технологій, прагнуть подолати ті стереотипи, які склалися в минулому.

Перспективними є такі форми взаємодії, які активізують власну виховну ініціативу студентів. Це розширює межі пошуку особистісного сенсу, формує та укріплює ціннісні орієнтації. Проте в дисциплінах різних напрямків розвитку дитини переважають теоретичний та методичний аспекти. Відтак їх доцільно доповнити новим змістом. Наприклад, акценти на “правильне” проведення заняття повинні поступатися прийомам та методам індивідуального підходу. Це допоможе майбутньому педагогу знаходити адекватні рішення проблемних ситуацій.

Дані констатувального експерименту показали, що найбільш

важливими цінностями педагогічної професії для випускників є цінності прогностичного, конструктивного та комунікативного характеру. Студенти відчують певні труднощі при організації праці із застосуванням методів активного навчання і виховання, не вміють прогнозувати педагогічну діяльність, передбачати результати своєї діяльності, не бачать перспективи використання отриманих знань. Тому на заключній стадії експерименту актуалізувалися вказані аспекти діяльності студентів. Від них багато в чому залежить формування ціннісних орієнтацій майбутнього вихователя, які являють собою регуляційні відношення, що синтезують об'єктивні (зовнішні задачі) та суб'єктивні (внутрішня готовність) фактори та спрямовують їх на поведінкове (дійове) виявлення.

Вирішення завдань другого етапу проходило на практичних заняттях в малих групах шляхом проектування різних педагогічних ситуацій та засвоєння їх в спільній творчій діяльності: моделювання професійних ситуацій, рольові ігри, педагогічні задачі, психолого-педагогічні вправи, тренінги на основі єдиного фонду знань, цінностей, що допомагало реалізувати кожному студенту свій суб'єктивний досвід. Ситуації моделювання педагогічного процесу створили передумови для самостійного аналізу, прогнозування результатів діяльності, встановлення зворотного зв'язку дій вихователя та відповідної реакції вихованців. Умови безпосередності, довіри, в яких проходили заняття, сприяли рефлексивному засвоєнню діяльності, підштовхували до самостійного пошуку нових способів вирішення творчих задач. Пізнавальні запити задовольнялись як в самостійній роботі з літературою, так і у взаємодії з товаришами по групі, викладачем, де забезпечувалася діалогічність процесу, яка сприяла багатогранному розкриттю його смислу. Варто зауважити, що в спільній діяльності при діалоговій формі спілкування студентів та викладача не тільки розвиваються потенційні творчі можливості вихованців, але й сам викладач відкритий новому досвіду. Зміна психологічної позиції педагога веде до зміни статусу студента. Вони є партнерами, мають право на критику та помилки, власне ставлення до діяльності. Ділові, рольові ігри дають можливість широкого вибору соціальних ролей та навчальних функцій: доповідача, лектора, ерудита, критика, спостерігача, опонента та сприяють становленню професійного "Я" в активному навчанні, активізують процес оволодіння майбутньою професією. У вирішенні психолого-педагогічних ситуацій виявляються інтелектуальні, емоційні та вольові якості людини.

Попереднє спостереження за роботою студентів, аналіз наукової літератури та освітньо-виховного процесу показали, що найбільш інтенсивно ціннісні орієнтації формуються в період педагогічної практики, саме вона надає можливість студенту перевірити свої професійні якості, зрозуміти, які з них необхідно розвивати, в якому напрямку працювати над собою.

В контрольному експерименті враховувалось, що система особистості являє не лінійний, а "багатомірний динамічний простір". Людина може

орієнтуватись одночасно на декілька цінностей, які значущі для неї в різному ступені. Тому за систему обліку було взято принцип попарного порівняння цінностей (Бубнова, 1999). Це дозволило зняти обмеження лінійного ранжування за методикою М. Рокіча. Пропонована методика має низку переваг: по-перше, вона має особистісний характер, оскільки респондент сам обирає критерії значущості порівнюваних цінностей; по-друге, вона проєктивна, оскільки основна мета в експериментальній ситуації – побудова ієрархії цінностей – замінюється окремими завданнями: порівняння цінностей між собою по парам. Піддослідному не треба ранжувати цінності й будувати їх ієрархію. Таким чином, знімається соціальна бажаність відповідей, отримується більш об'єктивна картина ціннісних орієнтацій особистості; можна визначити не тільки усвідомлені, але й неусвідомлені характеристики ціннісних орієнтацій, оскільки послаблюється контроль свідомості за варіантами відповідей. Робота носить скоріш інтелектуальний характер, змінюється відповідальність за обробку даних.

У цілому, в експериментальній групі спостерігається відносний баланс ціннісних орієнтацій, вони відображають більш цілісну особистість, ніж це можна судити за даними результатів контрольної групи. Особливо помітна різниця в коефіцієнті кореляції між особистісно та функціонально значущими орієнтаціями, що може служити доказом того, що зміст та ієрархія ціннісних орієнтацій студентів експериментальної групи суттєво змінювалися при їх цілеспрямованому формуванні в процесі експериментальної роботи в якісно та кількісно кращий бік.

Висновки. Отже, позитивні зміни в структурі та ієрархії ціннісних орієнтацій студентів підтверджують вихідну гіпотезу про те, що цілеспрямоване формування ціннісних орієнтацій майбутнього вихователя за спеціально розробленою методикою, основаною на особистісному та діяльнісному підходах, активізує розумову діяльність студентів, сприяє особистісно-ціннісному відношенню до майбутньої професії.

Проблема цінностей тісно пов'язана з освітнім процесом, який є найважливішим засобом пізнання цінностей. Спеціально організований освітній простір стимулює трансформацію об'єктивних цінностей у потреби особистості.

Цілеспрямована організація педагогічної діяльності студентів в умовах, що імітують окремі складові елементи заняття, значно активізують творчі, гуманістичні початки, розвиває професійні якості особистості, які обумовлюють готовність до загального та професійного самовдосконалення. Актуалізація потребово-мотиваційної сфери в результаті інтеріоризації високих духовних цінностей формує ціннісні орієнтації, які визначають професійно-педагогічну позицію особистості майбутнього вихователя, його спрямованість. Діалогізація навчання стимулювала творчу активність та самостійність, рефлексію, змінювала позицію учасників, перетворюючи їх в партнерів по взаємодії, суб'єктів усвідомленої діяльності. Саме тому подальші зусилля мають бути спрямовані на впровадження педагогічної технології формування ціннісних орієнтацій особистості в освітньо-професійний процес педагогічного університету.

Література

1. Алексеева О. А. Навчальний процес та особистість студента очима соціолога / О. А. Алексеева, А. А. Герасименко, Г. І. Кищенко, Л. І. Нікуліна // Проблеми соціології. – В. 1. – К., 1992. – С. 67-76.
2. Ананьев Б. Г. Структура индивидуального развития как проблема современной педагогической антропологии // Ананьев Б. Г. Избранные психологические труды : В 2 т. – М. : Педагогика, 1980. – Т. 2. – С. 40-51
3. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання : Науково-методичний посібник / І. Д. Бех. – К. : ІЗМН, 1998. – 204 с.
4. Бубнова С. С. Ценностные ориентации личности как многомерная нелинейная система / С. С. Бубнова // Психологический журнал. – 1999. – № 5. – С. 38-44
5. Бутківська Т. В. Ціннісний вимір соціалізації учнів / Т. В. Бутківська // Педагогіка і психологія. – 1997. – № 1. – С. 130-137
6. Дубасенюк О. А. Ціннісне відношення до професіоналізму виховної діяльності // Нові технології освіти: Зб. наук. статей / Видав. С. В. Кириленко / О. А. Дубасенюк. – К. : ІСДО, 1995. – С. 145 – 154.
7. Ильин В. С. Формирование личности школьника / В. С. Ильин. – М. : Педагогика, 1984. – 144 с.
8. Мухина В. С. К проблеме социального развития ребенка / В. С. Мухина // Психологический журнал. – 1980. – № 5. – С. 43-54
9. Нагорна Г. О. Формування у студентів педвузів професійного мислення: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01. / АПН України, ін-т педагогіки і психології проф. освіти / Г. О. Нагорна. – К., 1995. – 41 с.
10. Семиченко В. А. Порівняльний аналіз цінностей педагогічної діяльності та професійної підготовки вчителів / В. А. Семиченко // Цінності освіти і виховання : Наук.-метод зб. за заг. ред. О. В. Сухомлинської. – К., 1997. – С. 135 – 200.
11. Скульський Р. П. Пріоритетні цінності у вихованні майбутніх вчителів / Р. П. Скульський // Педагогіка і психологія. – 1997. – № 1. – С. 166-170.
12. Шиян О. М. Аутопедагогическая компетентность учителя / О. М. Шиян // Педагогика. – 1999. – № 1. – С. 63-68.

References

1. Aleksieieva, O. A., Herasymenko, A. A., Kyshenko, H. I., Nikulina, L. I. (1992) *Navchalnyi protses ta osobystist studenta ochyma sotsioloha* [Educational process and personality of the student by the eyes of the sociologist], *Problemy sotsiologii – Problems of sociology*, V. 1, 67-76 [in Ukrainian].
2. Anan'ev, B. G. (1980). *Struktura individualnogo razvitiya kak problema sovremennoy pedagogicheskoy antropologii* [The structure of individual development as a problem of modern pedagogical anthropology]. *Izbrannye psihologicheskie trudy : V 2 t. M. : Pedagogika*. T. 2, 40-51 [in Russian].
3. Bex, I. D. (1998). *Osobystisno zoriyentovane vyzovannja* [Personally oriented education]. *Naukovo-metodychnyj posibnyk*. K. : IZMN [in Ukrainian].
4. Bubnova, S. S. (1999) *Cennostnye orientacii lichnosti kak mnogomernaya nelineynaya sistema* [Value orientations of personality as a multidimensional nonlinear systems]. *Psihologicheskij zhurnal. – Psychological Journal*, 5, 38-44 [in Russian].
5. Butkivska, T. V. (1997). *Cinnisnyj vymir socializacii ucniv* [Valuable dimension of student socialization]. *Pedahohika i psyxolohija. – Pedagogy and psychology*. 1, 130-137 [in Ukrainian].
6. Dubasenjuk, O. A. (1995). *Cinnisne vidnošennja do profesionalizmu vyzovnoji dijalf'nosti* [Valuable attitude to the professionalism of educational activity]. *Novi tehnolohiji osvity : Zb. nauk. statej*. K. : ISDO, 145 – 15 [in Ukrainian].
7. Il'in, V. S. (1984). *Formirovanie lichnosti shkol'nika* [Shaping the personality

of the student]. М. : Pedagogika [in Russian].

8. Muhina, V. S. (1980). *K probleme social'nogo razvitiya rebenka* [To the problem of the social development of the child]. *Psihologicheskii zhurnal. – Psychological Journal*, 5, 43-54 [in Russian].

9. Nahorna, H. O. (1995). *Formuvannya u studentiv pedvuziv profesijnoho myslennja* [Formation of the students of the professional schools of professional thinking]: avtoref. dys. ... d-ra ped. nauk: 13.00.01. / APN Ukraïny, in-t pedahohiky i psyxolohiji prof. osvity. K. [in Ukrainian].

10. Semyčenko, V. A. (1997). *Porivnjal'nyj analiz cinnostej pedahohičnoji dijal'nosti ta profesijnoji pidhotovky včyteliv* [Comparative analysis of the values of pedagogical activity and teacher training]. *Cinnosti osvity i vuxovannja : Nauk.-metod zb. za zah. red. O. V. Suxomlyns'koji. K.*, 135 – 200 [in Ukrainian].

11. Skul's'kyj, R. P. (1997). *Priorytetni cinnosti u vuxovanni majbutnix včyteliv* [Priority values in upbringing of future teachers]. *Pedahohika i psyxolohija. – Pedagogy and psychology*, 1, 166-170 [in Ukrainian].

12. Shijan, O. M. (1999). *Autopedagogičeskaya kompetentnost' uchitelya* [Autopedagogical competence of the teacher]. *Pedagogika. – Pedagogy*, 1, 63-68 [in Russian].

АНОТАЦІЯ

У статті зазначено на актуальність дослідження в умовах переоцінки загальнолюдських і професійних цінностей; проаналізовано педагогічні умови формування ціннісних орієнтацій майбутніх вихователів у процесі освітньо-професійної діяльності; вказано на існування суперечностей між низьким рівнем сформованості ціннісних орієнтацій студентів та потребою суспільства у духовно розвиненій особистості вихователя дошкільного закладу, між виховними можливостями навчальних предметів вищого закладу освіти та недостатністю їх реалізації у практиці навчання.

Розкрито сутність поняття ціннісні орієнтації, що є складним утворенням, однією з основних характеристик особистості в її відношенні до суспільства і до самій себе, в яких виявляються різноманітні рівні взаємодії внутрішнього та зовнішнього, ступінь осмислення оточуючого світу і свого Я, специфіка життєвого досвіду особистості, її потреб, інтересів, ідеалів, здібностей. Зазначено, що ціннісні орієнтації виконують в процесі становлення особистості педагога функцію регуляторів поведінки та діяльності, а їх становлення і розвиток – складний і тривалий процес, який залежить від багатьох об'єктивних та суб'єктивних факторів. Сутність ціннісного відношення до професії виявляється у свідомому, індивідуальному, суспільно обумовленому, позитивно-емоційному реагуванні на її компоненти, в потребі їх усвідомлення, трансформуванні відповідно соціальних зразків та реалізації їх на практиці.

Освітньо-професійну діяльність у вищому закладі освіти розглянуто як умову реалізації творчих можливостей студентів, діяльність представлено не тільки як зміну навколишньої дійсності, але як перетворення внутрішнього світу особистості. Перспективними є такі форми взаємодії, які активізують власну виховну ініціативу студентів. Зазначено, що формуванню ціннісних орієнтацій майбутнього вихователя сприятимуть такі форми організації занять, як моделювання педагогічних ситуацій, методи активного навчання, ознайомлення з різними методичними системами, оригінальними педагогічними ідеями.

Ключові слова : ціннісні орієнтації, ціннісне відношення, освітньо-професійна діяльність, моделювання.